

СТИВЪН КИНГ
УВОД: ТВОРЕЦ НА (ПОЧТИ)
ОТМИРАЩО ИЗКУСТВО

Превод от английски: Весела Прошкова, 2002

chitanka.info

Ето какво направих. Извадих от колодата карти всички пики плюс един жокер От асо до поп = 1 — 13. Жокер = 14. Разбърках картите и ги раздадох. Порядъкът, в който ги обръщах една след друга, определи подреждането на разказите. Получи се много сполучлив баланс между „литературните“ и по-комерсиалните... СЪДБОВНО, не мислите ли? По моя преценка добавих и обяснителна бележка преди или след всеки разказ.

Неведнъж съм описвал радостта от съчиняването на истории и не смятам за необходимо да подхващам тази поизтъркана тема, след като в момента не мога да добавя нищо ново... но ще ви издам една тайна — като всеки аматьор изпитвам малко налудничавото удоволствие да се правя на делови човек. Обичам да „си чеша крастата“, да провеждам самостоятелно проучване на общественото мнение и да търся нови начини за привличане на интереса на читателите. Експериментирах с писането на филмови сценарии („Най-страховитата буря на века“, „Червена роза“), на роман с продължения („Зеленият път“) и роман с продължения, който се разпространява чрез интернет („Растението“). Правя всичко това не за да спечеля повече пари и дори не за да търся нови пазари, а за да погледна от различен ъгъл на писателското изкуство, което неминуемо ще доведе до обновяване на процеса и ще съхрани интереса към получените артефакти — тоест разказите.

На предишния ред написах „ще съхрани уникалността [на разказите]“, после изтрих фразата, подтикван от желание да бъда почтен. Как мислите, дами и господа, след толкова много години кога ли мога да заблудя освен самия себе си? Първия хонорар за литературно произведение получих, когато бях на двадесет и една и карах първи курс в колежа. Сега съм петдесет и четири годишен и съм написал милиони думи на моя компютър, който е най-добрият ми приятел и никога не ми е изневерявал. Отдавна съчинявам романи и разкази, но работата още не е загубила очарованието си за мен. Ако не намирам начин да поддържам прозата си жива и интересна, тя на бърза ръка ще се превърне в грохнала старица. Не ми се ще да го допусна,

защото не желая да мамя хората, които четат творбите ми (отнася се за теб, скъпи мой Верни читателю), както и самия себе си. В края на краищата с теб сме партньори, нали? Определили сме си среща. Трябва да се забавляваме. Трябва да танцуваме.

Като заговорих на тази тема, ето още нещо, което искам да споделя. Не знам дали ви е известно, че със съпругата ми притежаваме две радиостанции — WZON — АМ, по която излъчват спортни предавания, и WKIT — FM — за класически рок (помежду си я наричаме „Рокът на Бангор“). Право да ви кажа, напоследък не е лесно да се занимаваш с радио, камо ли в град като Бангор, където има прекалено малко слушатели и прекалено много станции. Едни излъчват съвременна кънтри музика, други — „класическо“ кънтри; имаме станции за стари мелодии, за почитателите на Ръш Лимбо, на Пол Харви и на Кейси Кейсъм. От доста време насам радиостанциите на Стиви и Таби Кинг са на червено — още не сме на дъното, но сме затънали достатъчно, че да не ми дава покой. Разбирате ли, харесва ми да печеля, но макар все да сме на първо място според „Арбс“ (рейтингът „Арбитрон“, който е еквивалент на телевизионния „Нилсън“), в края на годината излиза, че сме загубили пари. Обясниха ми, че в Бангор няма достатъчно рекламодатели, че баницата е нарязана на прекалено много парчета.

Полека-лека в главата ми назря идея. „Ще напиша радиопиеса — помислих си, — като онези, дето слушах заедно с дядо, докато растях (а той остаряваше) в Дърам, щата Мейн. Пиеса, и то страховита!“ Разбира се, знам историята с прочутата — или злощастната — адаптация „Война на световете“, дело на Орсън Уелс. Хрумването му (което между другото е блестящо) да преработи класическия фантастичен роман на Хърбърт Дж. Уелс в серия от новинарски бюлетини е имало страхотно въздействие. Толкова страхотно, че е предизвикало национална паника и на Уелс (Орсън, не Хърбърт) му се е наложило след седмица да се изправи пред публиката в Мъркюри Тиътър, за да поднесе публичното си изявление. (Бас държа, че го е направил с усмивка; самият аз щях да се хиля като смахнат, ако бях измислил толкова опаштата, но правдоподобна лъжа.)

Казах си, че щом неговата идея е успяла, значи и моята ще проработи. За разлика от адаптацията на Уелс, започваща с оркестрово изпълнение на танцова музика, в началото на моята пиеса Тед

Нъджънт ще надава вопли, пеейки прочутата си „Кат Скратч Фивър“. После един от известните водещи в нашата WKIT (вече никой не ги нарича дисководещи) ще каже: „Пред микрофона е Джей Джей Уест с новините по Дабълю Кей Ай Ти. Намирам се в центъра на Бангор, където около хиляда души са се събрали на Пикъринг Скуеър и наблюдават как някакъв грамаден предмет, напомнящ сребърен диск, се спуска към земята... почакайте, ако вдигна микрофона, може би ще чуете звука, който издава.“

И тъй ще влезем в играта. За аудиефектите ще използвам нашето домашно студио, ролите ще се изпълняват от актьори от местния театър... а най-интересното... Знаете ли кое ще бъде най-интересното? Ще направим запис на реакциите на хората и ще го излъчим по радиостанциите в цялата страна. Хрумна ми (счетоводителят ми го потвърди), че приходите ще бъдат записани в графата „реализирани от радиоразпръсквателна дейност“, не от „писателска дейност“. Накратко, открих начин да намаля загубите от липса на рекламодатели и в края на финансовата година WZON — AM и WKIT — FM да излязат на печалба.

Идеята да напиша радиопиеса беше вълнуваща, още по-вълнуваща бе перспективата чрез писателското си умение да вдигна на крака моите радиостанции. Какво, мислите, се случи? Не можах да го направя, ето какво. Опитах какво ли не, мъчих се като грешен дявол, но все излизаше белетристика. Нямахше нищо общо с радиопиеса, при която, докато я слушаш, си представяш действащите лица и събития (онези от вас, достатъчно възрастни да си спомнят радиопрограми като „Напрегнато очакване“ и „Димящо дуло“, ще се досетят какво имам предвид) и повече напомняше аудиозапис на роман. Несъмнено и в този вид програмата щеше да бъде излъчена по националните канали и щях да изкарам някой и друг долар, обаче си давах сметка, че пиесата не струва... че е скучна и че ще измамя слушателите. Беше пълен провал, отгоре на всичко нямах представа как да я пооправя. Струва ми се, че писането на радиопиеси е отмиращо изкуство. Загубили сме някогашната способност да виждаме чрез слуха. Спомням си, че навремето слушах как някой почуква с кокалчетата на пръстите си по кухо дървено блокче... и ясно като бял ден виждах как Мат Дилан влиза в бар „Лонг Бранч“, а токовете на прашните му ботуши

потракват по дървения под. Вече няма да се случи. Онези дни безвъзвратно са отминали.

Драматургията в Шекспиров стил — комедии или трагедии в бели стихове — също е отмиращо изкуство. Хората още посещават колежанските постановки на „Хамлет“ и „Крал Лир“, ала да погледнем истината в очите — според вас какъв успех ще има подобна пиеса, ако бъде излъчена по телевизията, в сравнение с „Най-уязвимата брънка“ или „Петимата оцеляващи“, дори при положение, че ролята на Хамлет се изпълнява от Брад Пит, а на Полоний — от Джак Никълсън? Макар че Елизабетински драми като „Крал Лир“ и „Макбет“ все още имат своите почитатели, удоволствието, което изпитваш от дадена форма на изкуството, съвсем не означава, че си способен да създадеш нов образец на това изкуство. От време на време някой се опитва да постави на Бродуей или в по-малак театър пиеса в бели стихове. Всеки опит неизменно е обречен на провал.

Поезията *не е* отмиращо изкуство. Поетичните произведения са по-добри от всякога. Разбира се, не липсва обичайната шайка от малоумници (както навремето наричаха себе си щатните сътрудници на списание „Мад“), дебнещи в гъсталака — хора, които не правят разлика между претенциозност и гениалност, но на литературното поле се срещат много блестящи поети. Като доказателство прегледайте литературните списания в най-близката книжарница. Ще се уверите, че на шест скапани стихотворения се падат едно-две прекрасни. Повярвайте, че това е един много приемлив коефициент за съотношение между боклука и брилянтите.

Разказът също не е отмиращ, но според скромното ми мнение в сравнение с поезията този жанр е по-близо до опасността от загиване. Когато през прекрасната и далечна 1968 година продадох първия си разказ, вече оплаквах постепенното свиване на литературния пазар — отминала бе модата на булевардните романчета и на дайджестите, седмичните вестникарски издания (като „Сатърдей Ивнинг Поуст“) бяха на смъртно легло. През изминалите години се наблюдава намаляване на читателския интерес към разказите. Бог да поживи не дотам известните списания, в които все още се поместват разкази от млади писатели, благословени да са онези редактори, които четат купищата материали, изпращани по пощата от аматьори и начинаещи автори (подвигът им е още по-забележителен предвид паниката от

зараза с антракс, настъпил през 2001 година), Бог да благослови и издателите, които от време на време одобряват публикуването на антология с разкази на някой писател, обаче на Бог няма да му се наложи да прекарва целия Си ден, нито дори обедната Си почивка, благославяйки тези хора. Ще Му отнеме не повече от петнайсетина минути, защото те са малцина и с всяка изминала година броят им намалява с един-двама. Няма го вече списание „Стори“, което беше като пътеводна звезда за младите автори, включително за мен, макар че в него не са били помествани мои творби. „Ъмейзинг Сторис“ също вече не се издава въпреки неколнократните опити за възкресяването му. Няма ги интересни списания за научна фантастика като „Въртекс“ и, разбира се, великолепните списания „на ужаса“ като „Крипи“ и „Иъри“. Тези прекрасни периодични издания отдавна са потънали в забвение. От дъжд на вятър се правят опити за възкресяването на подобно списание; докато пиша тези редове, „Уиърд Тейлс“ се бори за оцеляване. В повечето случаи опитите завършват с провал. Все едно е пиеса в бели стихове — от онези, които сякаш започват и завършват, докато мигнеш. Пропуснатото не се връща. Отминалото трябва да си остане в миналото.

Не се отказах от писането на разкази отчасти защото от време на време ме осеняват идеи — прекрасни хрумвания, които „плачат“ да бъдат пресъздадени чрез три, девет или най-много петнайсет хиляди думи, но най-вече защото така доказвам поне на себе си, че противно на твърденията на някои безмилостни критици не съм се „продал“. Разказите все още се работят на парче като онези уникати, които купувате в занаятчийските ателиета, ако проявите търпение и изчакате, докато в задната стаичка изработват желанния предмет.

Не е необходимо обаче да бъдат рекламирани чрез познатите похвати от рода на „направено по рецептата на баща ми“, защото самите разкази са създадени по този начин, нито пък има основание да се предположи (както, изглежда, правят много плиткоумни представители на критиката), че начинът, по който се продава една литературна творба, задължително принизява стойността ѝ.

Гореказаното най-вече се отнася за разказа „Да се возиш на вагончето на смъртта“, който със сигурност е най-шантавият ми опит да предложи „стоката си“ на пазара, същевременно е ярка илюстрация на тезата ми, че е много трудно да си върнеш изгубеното, че когато

нещата преминават определена граница, изчезването е почти неизбежно, но и че новаторският подход към писателската професия — например комерсиалният аспект — понякога освежават познатата проза.

Съчиних „Да се возиш на вагончето на смъртта“ след автобиографичната си книга „За изкуството на писателя“ и докато се възстановявах от злополуката, след която месеци наред болката беше постоянната ми спътница. Единственият лек против нея беше писането; то беше (и продължава да бъде) най-ефикасното болкоуспокояващо в оскъдния ми арсенал. Сюжетът беше съвсем простичък, почти като на историите за призраци, които се разказват около лагерния огън — класически разказ за човека, качен на „стоп“ от един мъртвец.

Докато думите и изреченията възникваха в нереалния свят на моето въображение, в също така нереалния свят на електронната търговия набираше скорост нов продукт — така наречената „електронна книга“. Чува се мнения, че появяването ѝ вещае края на „истинските“ книги — страници, скрепени с лепило и подвързия, които прелистваме (и които понякога изпадат, ако лепилото е некачествено или подвързията — износена). В началото на 2000 година голям интерес предизвика есе на Артър Кларк, което бе публикувано само във виртуалното пространство.

Само че беше много кратко („Като да целунеш сестра си“ — казах си, когато го прочетох за първи път). Моят разказ пък се оказа доста дълъг. Сузан Молдоу, редакторка в „Скрибнър“ (като запален почитател на „Досиетата Х“ я наричам „агент Молдоу“... сами се досетете защо), един ден по предложение на Ралф Вичинанца ми телефонира и попита дали разполагам с „нещо готово, което искам да изпробвам на електронния пазар“. Изпратих ѝ „Да се возиш на вагончето на смъртта“; след което ние тримата — Сузан, „Скрибнър“ и моя милост — проведохме скромно социологическо проучване. Неколкостотин хиляди души платиха таксата, за да прочетат книгата, и в резултат получих сума, от която се почувствах неловко. (Пак пузнах опашката лъжа — изобщо не изпитах неудобство от размера ѝ.) Дори правата за запис на аудиокасети ми донесоха над сто хиляди долара — абсурдно голяма сума.

Хей, май взех да се фръцкам. Дали не си виря носа? Само малко, драги мой читателю. Ще споделя с теб нещо, което не съм казал

другиму — след написването на този разказ напълно откачих. Общо взето, когато се намирам на луксозния терминал на някое летище, пътниците не ми обръщат внимание; дърдорят по клетъчните си телефони или въртят далавери на бара. Не се обиждам, дори ми е приятно. Случва се някой да ми тикне под носа салфетка и да ме помоли да дам автограф за съпругата му. Тези баровци с шикозни костюми и дипломатически куфарчета почти винаги твърдят, че „съпругата е прочела“ всички мои романи. От друга страна, не пропускат да ми кажат, че не са чели нито един. Прекалено са заети, нали разбирате? „Прочел съм «Седемте навика на преуспелите хора», също «Кой ми е взел сиренцето» и това ми стига. Трябва да бързам, да не губя нито секунда, след около четири години ще получа инфаркт и трябва да го посрещна с 401 (хилядарки), когато ме сполети.“

След публикуването на „Да се возиш на вагончето на смъртта“ като електронна книга всичко се промени. Тълпи от хора буквално ме обсаждаха на летищата. Върху мен се нахвърлиха дори в чакалнята на гарата. Започнаха да ме заговарят дори на улицата. Отказах примамливо предложение за участие в три телевизионни предавания дневно (да си призная, въздържах се, очаквайки обаждане от Спрингър, но Джери така и не ме потърси). Стигна се дотам, че ме изтипосаха на корицата на списание „Тайм“, а един от непогрешимите литературни критици на „Ню Йорк Таймс“ благоволи да отбележи очаквания успех на „Да се возиш на вагончето на смъртта“ и също така очаквания провал на следващата ми електронна книга „Растението“. Ако щете вярвайте, но името ми се появи на заглавната страница на „Уолстрийт Джърнъл“ — доказателство, че съм станал финансов магнат.

Сигурно вече се питате какво е предизвикало умопомрачението ми. Защо цялата дандания ми се видя безсмислена? Ясно е като бял ден — защото никой не се интересуваше от разказа. Мамка му, никой дори не ме попита за сюжета, а истината е, че разказът си го бива, колкото и скромно да ви се стори изказването ми. Историята е простичка, но увлекателна. Накратко, върши работа. Що се отнася за мен, ако разказът ви е накарал да изключите монитора, значи съм постигнал целта си.

След премиерата на „Да се возиш на вагончето на смъртта“ във виртуалното пространство единственото, от което се интересувах тези

баровци-костюмаровци, бе: „Как вървят продажбите? Колко спечели?“ Как да им обясня, че пет пари не давам за финансовата страна на експеримента, че ме вълнува само дали разказът е стигнал до сърцата на читателите. Допада ли им? Скучен ли им е? Кара ли ги да настръхват от страх, което е *raison d'être* на разказите за призраци и таласъми? Постепенно осъзнах, че съм свидетел на поредния пример за творчески залез, поредната стъпка на друг жанр по пътя, който може би наистина ще завърши с изчезване. Намирам, че е декадентско снимката ти да бъде на корицата на прочуто списание само защото си използвал различен подход към пазара. Почувствах се още по-идиотски, като си дадох сметка, че всички читатели са проявили по-голям интерес към нововъведението, наречено „електронна книга“, отколкото към съдържанието ѝ. Искам ли да знам колцина от онези, които са „свалили“ разказа от Мрежата, наистина са го прочели? Не! Смятам, че ще претърпя горчиво разочарование.

Електронните публикации може да са, а може и да не са книгите на бъдещето — хич не ми пука, повярвайте. За мен експериментът беше само начин да посветя цялото си внимание на писането на разкази. А след това да направя така, че да стигнат до колкото е възможно повече хора.

Предполагам, че настоящата книга ще бъде причислена към бестселърите и известно време ще се задържи сред тях; в това отношение винаги съм имал късмет. Но ако я видите в някоя класация, може би ще се запитате колко сборници с разкази годишно попадат там и още колко време издателите ще публикуват книги, към които читателите не проявяват особен интерес. Ала що се отнася до мен, малко удоволствия се равняват на това през студена вечер да взема чаша горещ чай, да се настаня на любимото си кресло и докато се вслушвам във воя на вятъра навън, да чета хубав разказ, който е достатъчно кратък, че да го свърша още същата вечер.

Съчиняването на разкази не е толкова голямо удоволствие. Само два от настоящия сборник — „Всичко е относително“ и „Теорията на Ел Ти за домашните любимци“ — написах без особено усилие. Все пак мисля, че всеки път поднасям по нещо ново на читателите и не позволявам на жанра да загине, най-вече защото не пропускам година, през която да не напиша поне един-два разказа. Не го правя за пари, нито дори от любов — то е нещо като отдаване на заслужена почит.

Защото ако искате да пишете разкази, трябва да направите нещо повече от това да възнамерявате да ги напишете. Не е като да караш велосипед, по-скоро напомня на тренировка в гимнастически салон — сами решавате дали да тренирате, или да вегетирате.

Приятно ми е, като ги гледам подредени в този сборник. Дано и вие да изпитвате същото. Ако желаете, споделете мнението си на познатия адрес: www.stephenking.com, същевременно ви моля да ми направите една услуга (всъщност не само на мен, но и на самите вас) — при положение, че тези разкази ви допадат, купете си други сборници. Например „Котаракът Сам“ от Матю Клам или „Хотел «Рай»“ от Рон Карлсън — споменавам само двама от авторите, чиито разкази си заслужава да прочетете; макар вече да живеем в двадесет и първи век, те работят по „старомодния начин“ — пишат дума по дума. Няма значение в какъв формат ще се появят произведенията им — това не променя художествената им стойност. Ако обичате този жанр, подкрепете ги. Най-добрият начин за подкрепа всъщност почти не се е променил — четете техните разкази.

Ще ми се да благодаря на неколцина души, които са прочели моите — Бил Бъфорд от „Ню Йоркър“, Сузан Молдоу от „Скрибнър“, Чък Верил, който през годините е редактирал толкова много мои книги, Рралф Вичинанца, Артър Грийн, Гордън ван Гелдър и Ед Фърман от списание „Фентъзи енд Сайънс Фикшън“; и още — на Най Уилдън от „Кавалиър“, на покойния Робърт А. Лаундис, който през далечната 1968 година откупи първия ми разказ. Изказвам специални благодарности на съпругата ми Табита, която си остава моята любима Вярна читателка. Всички те са работили и продължават да работят в името на това разказът да не потъне в забвение. Същото се отнася и за мен. А също и за вас, които купувате (и по този начин субсидирате издаването) и четете произведения от този жанр. Най-вече това се отнася за теб, Верни читателю. Особено за теб.

Бангор, Мейн
11 декември, 2001 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.